

Posthumanisme¹/nymaterialisme og nomadisme - affektive brytninger av barnehagens observasjonspraksiser

---

Otterstad, Ann Merete: Dosent Høgskolen i Oslo og Akershus, Ann.Otterstad@hioa.no
Nordbrønd, Brit: Høgskolelektor, Høgskolen i Oslo og Akershus, Brit.Nordbrond@hioa.no

---

PEER REVIEWED ARTICLE, VOL. 11(1), p. 1-17, PUBLISHED 23RD OF SEPTEMBER 2015

English Abstract: This article challenges observation as a method in early childhood, justified as a mapping tool for creating knowledge about children. Observation as data material is about writing down already known categorisation about children and their development. Categories and categorisation make a foundation for correspondence and coherence - connections that might create generalising knowledge about children in early years. The article is about a research project conducted in a child-centre over a two-year period. We had an ongoing conversation with the personnel around theories about 'child development'. In the article we experiment with observation based on posthuman/newmaterial theories. Our specific interests are to explore the complexities around observation by asking: why observations, what do we expect through observation, and what might observation as datamaterial be/become? We are inspired by the Norwegian film "Kitchen Stories" (Salmer fra Kjøkkenet, Hamer, 2003) both as affect/provocation and desire (Koro-Ljungberg & MacLure, 2013). We search for affective bending and messiness (Lather, 2007; Law, 2004) to disturb and challenge observation as dominating paradigm in the field of early years, to break some patterns around the positioning of data material.

---

¹ Vi velger å bruke *ismer* her for å sette i gang prosesser som forhåpentligvis kan skape bevegelser, så tvil og motstand om dominerende språklige/materielle praksiser (jf. Karen Barad, 2007). Vi knytter ikke diskusjonen om *-ismer* til historiske hendelser eller paradigmer- som naturalisme, modernisme, postmodernisme. Vi tenker at *-isme* kan brukes til å sette fart og bevegelse i begreper – det vil si at vi undersøker om de teoretiske perspektivene - posthumanisme/nymaterialisme og nomadisme kan åpne for andre perspektiver om observasjon enn det som dominerer barnehagefeltet.

Keywords: posthuman/newmaterial, nomad, observation, (data)material, machinery, affect

Sammendrag: Artikkelen utfordrer observasjon i barnehagen med fokus på bruk av metoden som verktøy for å kartlegge og danne grunnlaget for utvikling av kunnskap om barn. Observasjon som datamateriale innebærer iakttagelser og nedtegnelser av allerede gitte kategoriseringer om barn og barns utvikling. Kategorier og kategorisering legger grunnlag for mønstre som har i seg ideer om korrespondanse og koherens – sammenhenger som kan bidra til generaliserende kunnskap om barna i barnehagen. Artikkelen dreies rundt et forskningsarbeid gjort i en barnehage over en toårs-periode, der vi sammen med de ansatte diskuterte teorier om barn og barns ”utvikling”. Vi bruker posthumane/nymaterielle teorier for å eksperimentere med observasjon som metode. Vårt interessefelt er bl.a. å utforske kompleksitet(ene) av å se/observere gjennom spørsmål som; hvorfor observasjoner, hva innebærer det å observere? I tillegg eksperimenterer vi med hva observasjon som datamateriale kan være/bli. Vi er inspirert av den norske filmen *Salmer fra kjøkkenet* (Hamer, 2003), både som affekt/provokasjon og drivkraft (Koro-Ljungberg & MacLure, 2013) Vi søker i artikkelen å benytte affektive brytninger og *messyness* (Lather, 2007; Law, 2004) for å forstyrre og utfordre observasjonsparadigmets iboende dominans i barnehagefeltet, og for å bryte noen mønstre i datamaterialets posisjon(er) i feltet.

Nøkkelord: posthuman/nymateriell, nomade, observasjon, (data)materiale, maskineri, affekt

Å starte i midten – representasjon og vendepunkt

Isak, forsknings/objektet og hovedpersonen i filmen *Salmer fra Kjøkkenet*, beveger seg rundt på gulvet i kjøkkenet. I det ene hjørne av rommet, på toppen av en stige sitter Observatøren, den svenske forskeren Sixten Malmberg.

Foto: Erik Avatsmark. Brukt med tillatelse fra rettighetshaver.

Observasjonsmetoden Malmberg bruker er sosiogram, et skjema som er utviklet for å dokumentere observasjonsobjektets kjøkkenrutiner over en periode på seks uker. Sosiogram, er et redskap basert på ideen om å sikre nøyaktige iakttagelser og nedtegnelser av *det positivt gitte* (jf. naturvitenskaplig

paradigme)², ved at observatøren krysser av allerede forhåndsdefinerte kategorier i observasjonsskjemaet. Forskeren/observatøren gis og *hun/Sixsten/de/vi*³ tar en tilskuerposisjon, der ingen må snakke med forskningsobjektet Isak. Hvis noen snakker, lurer på noe eller vil komme med en kommentar, utfordres det som Latour omtaler som *matter of fact*⁴ (2004); *objektiv* kunnskap. En slik kunnskap kan bruke ideer om korrespondanse og koherens som basis for å generalisere kunnskap. Forskere og Observatøren, Sixsten Malmberg, skal fremstå som en nøytral skikkelse, uten subjektiv påvirkning. I filmen dreier forskningsplottet seg om at observatøren registrerer handlinger gjennom å foreta objektive målinger av menns virksomhet på kjøkkenet. Når vi ser for oss hvordan observasjon som metode kan brukes for å si noe om barna i barnehagen – kan en slik observasjonspraksis stå i fare for å falle inn i en lignende fold, som Isak er utsatt for. Haraway hadde allerede i 1988 et forbehold til hva og hvordan en ser; “*vision is always a question of power to see – and perhaps this violence is implicit in our visualizing practice*” (s. 585). Å falle inn i folden her kan redusere barn i barnehagen til objekt for generaliserbar kunnskap.

I vår artikkel brukes posthumane/nymaterielle teorier, da et slikt teoriapparat de-sentrerer mennesket maktposisjon som seer/observatør, iakttager og vurderer av barnets utvikling. Å observere handler om å klassifisere og regulere barns kroppslige væren i verden (Rossholt, 2012), som her handler om å bryte binariteter mellom barnet (som blir observert) og voksne (som observatører). Vi søker å inkludere en rekke aspekter, der materialiteter, materielle relasjoner, komposisjoner og agentiske intra⁵-aktiviteter også er medspillere i nettverket rundt observasjonspraksiser i barnehagen. Vi benytter begrepet affekt⁶, som drivkraft, for å forstyrre systematiske prosedyrer⁷ i forskning. Vi eksperimenterer med materialitet(er) og *nomadiske*⁸ (Deleuze & Guattari, 1987) tenkeposisjoner ut fra hva observasjon kan være - for som MacLure (2013a) sier, er vi interessert i å undersøke hvordan posthumane/nymaterielle perspektiver kan påvirke, irritere ideer og krav, her materialisert som tanker knyttet til at personalet i barnehagen skal bruke observasjoner som verktøy i pedagogisk arbeid.

² Når vi gjør et Googlesøk på sosiogram i barnehage, kommer det fram et mangfold av skjemaer på skjermen (ca. 305 treff).

³ Vi inkluderer flere aktører (som kollektiv) her for å vise at når observasjoner gjøres kan det være en forsker, profesjonsutøver, forelder, andre barn osv. som også er delaktige medspillere i prosessene.

⁴ Vi trekker med oss *matter of fact* og *matter of concern* (Latours begreper fra 2004) videre i teksten.

⁵ Agentiske intra-aksjoner kan sies å bidra til at forskere foretar agentisk kutt, ut fra tilgjengelig materiale - dvs. at forskeren stopper opp i øyeblikket for å undersøke nærmere et mangfold av diffraktive vendinger og bøyinger (data) materialer kan ta. Diffraksjon er hentet fra Nils Bohrs univers som kan kobles til bøyingsfenomen ved forplantning av bølger. Bohr viste at når bølger, som lys eller lyd sendes gjennom snevre åpninger spaltes og spres det i stadige nye og særegne mønstre (Barad, 2007). Diffraksjonsmønstre fanger således vår interesse ved at det erstatter begrepet fortolkning og kategoriseringer av datamaterialer.

⁶ Vi kommer tilbake til dette begrepet mer inngående i teksten.

⁷ Som handler om en utvidelse av observasjon som metode i barnehagen.

⁸ Nomaden og nomadens posisjoner kan ut fra en Deleuzeogguattarisk tenkning gi åpninger for stadig nye passasjer og forflytninger. Deleuze og Guattari (1987) introduserte konseptet nomadologi, bl.a. som en protest av positivismen som forfektet tro på en objektiv kunnskap. Slik fungerer konseptet nomade(r) som motstand til hierarkiske sentraliseringsregimer. Nomadologien tilbyr også mulighet om et annet subjekt som ikke kobles til nasjon eller sted, men som kan vandre (ikke nødvendigvis emigrere) og transformeres som en transperson. I boka *Thousand Plateaus* (Deleuze & Guattari, 1987, s. 492-499) diskuteres nomadisk kunst ut fra et smooth plane, heller enn et striadisk. Det er ikke-hierarkisk, og gir åpninger til taktile og haptiske tilstander (Otterstad & Waterhouse, 2015) enn optiske vurderingsformer. Gjennom en haptisk posisjon åpnes det for å se å røre/berøre - ut fra et plastisk perspektiv der finger-øyne åpner for den affektive vendingen. Eksperimentasjoner mer enn forklaringer (Andersen, 2015).

Affektive brytninger ...

Når vi går tilbake i tid Brit, og tenker på den gang vi tok førskolelærerutdanning på 1970-tallet - virker det som barnehagelærerstudentene i dag stilles overfor noe av de samme kravene om å observere barn som vi opplevde. Studenter blir oppfordret av lærere på høgskolen til å gjennomføre et antall observasjoner, gjerne ti. Studenten teller, finner et "autonomt»" barn, dokumenterer barnets handlinger og kommunikasjonsmønster, kroppslige store og små bevegelser – inne og ute. Studenten noterer, setter inn beskrivelsene i skjemaer, kategoriserer - skaper mønster – om og om igjen. Dette gjøres som grunnlag for å analysere, forklare, fortolke og forstå barns utvikling.

Sansene brukes aktivt for å ta imot inntrykk fra det som skal observeres. Øyet og øret er virksomt tilstede, sammen med hånden som nedtegner. Det kan virke som om nesten alt går opp – alltid? Avvikene kan og gå opp – de passer inn i de marginaliserte, de annerledes, de som ikke umiddelbart passer inn i folden. Normalitet og naturalisering gjentas. Barn, individ, gruppe, relasjoner, samspill, språkforståelse, trygghet, tilknytning passerer – og kan feste seg som kunnskapsforståelser og meningsoppfatninger om barn.

Hvor skapes muligheter for å kile inn begreper som tvil, makt, forskjeller, affekt, tilblivelser, subjektivitet, provokasjoner og engasjement, når forskere /studenter alltid allerede skal "mene" noe om barn? Hun/vi - Brit/Ann Merete gjorde ufrivillige observasjoner for mer enn 40 år siden. Disse kan gjenkjennes i feltet i dag.

Kjenner at jeg/de/hun lukkes inne – hvor er rom for nytenkning om barns utvikling som tilblivelser/becoming? Affekt, intensiteter, kropp, kraft og begeistring låses fast igjen og igjen. Kanskje kan det være noen muligheter for nomadiske tilblivelser likevel ...

I den videre framskrivningen brukes affektive brytninger i oppbygningen av teksten. Vi forsøker å bryte med selve formatet forskningsartikkel - ved å eksperimentere med *messyness* (Lather, 2007) i tekstopbygningen. *Messynessen* dreier seg og om at vi som forskere gir leserne lite beskrivende informasjon fra et prosjekt vi har gjennomført i to personalgrupper i en barnehage. Vår interesse har heller vært å invitere leserne til selv å skape kreative observasjonspassasjer der muligheter for nye overskridelser og tilblivelser/becoming(s) alltid allerede er affektivt materielt tilstedeværende i tekstlesninger (Andersen, 2015). Som materielle forflytninger har vi valgt å arrangere og re-arrangere teoretiske begrunnelser som brudd i artikkelteksten – noen ganger kommer de overraskende og andre ganger er de mer forutsigbare.

Nye utfordringer og forflytninger - postmetodologiske kvalitative muligheter

Vi bruker filmen *Salmer fra kjøkkenet* som markør, affektiv brytning til å *tenkeføle* prosesser og passasjer for å utfordre lineære representasjoner av data/materialer. Vi ser sjeldent at observasjon som metode (med unntak av phd. avhandlingene til Rossholt, 2012; Sandvik, 2013; Andersen, 2015; og Larsen, 2015) problematiseres som kritisk tema i norsk barnehageforskning. Utover dette oppfatter vi diskusjoner omkring observasjon og metodologi som ganske taust, og tatt for gitt som en aksepterende og dominerende barnehagepraksis. Og slik sett kan deskriptive empiriske observasjonsstudier fortsette å virke som metode for kunnskapsutvikling i barnehagen. I vår søken etter eksperimenterende kvalitativ postmetodologi⁹ er vi bl.a. inspirert av feminister som Coleman & Ringrose (2013), Koro-

⁹ Lather, P. - <http://www.youtube.com/watch?v=0az2F3sYcGY>

Ljungberg (2013), Lather & St. Pierre (2013), MacLure (2013ab) og St. Pierre & Jackson (2014). I Skandinavia er bl.a. Johansson (2015ab), Lenz Taguchi & Palmer (2013), Staunæs (2011), Juelskjær & Schwennesen (2012) i tillegg til Søndergaard (2013) og Åsberg mfl. (2012) vesentlige bidragsytere til post-metodologisk forskningsperspektiver. Forskerne har i en årrekke utfordret hva og hvordan (data)materialer og metodologiske analyseinnganger i pedagogisk forskning kan gi mulighet til å tenke forskjellig om hva og når (data)materiale får betydninger. Postmetodologi utfordrer empiriske studier basert på en kantiansk dualisme, der subjekt/objekt impliserer en forståelse om at det eksisterer et separat humanistisk subjekt som *finnes* (jf. Sterns containment¹⁰, Manning, 2009) (St. Pierre & Jackson, 2014, s. 716).

Posthumane/nymaterielle perspektiver er mangefasettert og kan som et felles anliggende sies å reagere på en humanistisk *a priori* posisjon, der mennesket settes i sentrum for kunnskapsproduksjon (Barad, 2007; Hekman, 2010). Det vil si at posthumane perspektiver utfordrer en antroposentrisk posisjon. En antroposentrisk tilnærming favoriserer humane/mennesker som sentrum for studien, som kan reduserer barnehagepedagogikk til å normalisere og naturalisere barn ut fra en rasjonell utviklingstenkning (Otterstad, 2013). Det bidrar til å kunne ekskludere dyr, ting, kropp, materialer, rom, osv. fra studiens interessefelt. Når antroposentriske posisjoner utfordres, setter vi filmen *Salmer fra kjøkkenet* i bevegelse for å utfordre menneske som noe distinkt, ekte og autonomt, adskilt fra ikke-humane livsformer og materialitet(er) (Andersen & Otterstad, 2014; Otterstad & Rossholt, 2014; Otterstad & Waterhouse, 2015). Deleuze vil muligens si at det er en bofast lineær tenkning som utfordres, og som innebærer et radikalt skille som tar inn utstrakte, bevegelige, romlige, og spatiale prosesser som tenkemaskin (Spindler, 2013). En måte å bruke posthumane/nymaterielle perspektiver for oss, er å se på posthumane subjekt som en form for multiplisitet - som komplekse nomadiske komposisjoner fylt av mange aktører og nettverk som stadig omformes i tilblivende sammen-viklede forsknings-assemblager¹¹ (Deleuze & Guattari, 1987).

Vi er i vårt prosjekt inspirert av forskjells-filosofisk tenkning (Allan, 2012; Deleuze & Guattari, 1987). Forskjells-filosofisk tenkning utfordrer statusen *observasjon* gis i innhenting av kunnskap om barn i barnehagen. Observasjon som metode er i dag allerede skrevet inn i forståelsesformer/i meningsparadigmer som fungerer som akseptert kunnskapsproduksjon/forskningsmaskineri (Spindler, 2013) på feltet. Når vi hevder at observasjon i liten grad problematiseres, ser vi det i sammenheng med at observasjon baseres på analyserer, forklaringer, fortolkninger og forståelser om barns utvikling. Utfordringer for oss som forskere er, i følge Buchanan å søke etter et mangfold av teoretiske perspektiver for å undersøke forskjellene i forskningsparadigme de kobles på (se bl.a. Buchanan, YouTube¹²).

¹⁰ Vi sier noe mer om Erin Mannings artikkel litt senere i artikkelen.

¹¹ Hva kan sies om assemblage ideen til Deleuze og Guattari? I følge Ian Buchanan (2015) har den et utspring i Stoic språk filosofi (speech-act theory) og det Hjelmlevs kalte 'glossematics'. I praksis er en assemblage den produktive interseksjonen som en form for innhold – med aksjoner, kropper og ting. I tillegg former for uttrykk, affekt, ord og ideer. Former for innhold og former for uttrykk kan sies å være uavhengig av hverandre - det eksisterer likevel sammenhenger mellom dem, det ene kan sies å forutsette det andre. Tenk en solnedgang - farger produseres gjennom diffraksjoner av lys. Men det er ikke lyset som diffraksjon vi muligens ser. Solnedgangen kan affektivt sette i gang opplevelser av skjønnhet, melankoli, ro...osv. Som Buchanan sier: det er 'the there-ness that everyone instantly grasps' (2015, s. 390). Konseptet assemblage gir oss muligheter til å forstyrre en hegeliensk dialektisk relasjonstenkning der former for innhold og uttrykk settes sammen med tese, syntese og antitese. Vi bruker her en Deleuzeogutattarisk assemblage tenkning som materiell for å gå bort fra en lineær oppfatning av observasjoner som metode i barnehagen.

¹² <http://vimeo.com/97692671>

Artikkelens begreper og uttrykksformer

I artikkelens overskrift benytter vi *betegnelsen affektive*¹³ *brytninger* - den er ment til å virke i teksten på flere måter. Artikkelen handler om våre affekter som settes i gang når observasjon som metode er tema. Vi som forskere setter i gang - nomadiske¹⁴/transformative passasjer - som utfordrer det som kan oppfattes som *observasjons iboende kraft*. Observasjon er basert på barnesentrerte teorier der barnets 'indre' erfaringer, følelser, tenkning og læring verifiseres av observatøren. En nomadisk posisjon bryter og åpner for å eksperimentere¹⁵ med observasjoner som intra-aktive fenomen (Barad, 2007) der forskeren er del av et mangfold av aktører som virker sammen. Observasjoner (som subjekt) kan sies å påvirke, arrangerer og re-arrangerer oppfatninger, historier, blikk, nedtegnelsene som foregår igjen og igjen. Braidotti hevder at (2013, s. 36) *Nomads live in transition, acutely aware of the nonfixity of boundaries*.

Observasjon som metode er altså del av flere ulike aktører/materialer, som og kan kobles opp mot Rammeplan for barnehagen. Rammeplanteksten er førende for hvordan personalet skal utøve observasjon som metode. Når vi velger å benevne observasjon i Rammeplanteksten som maskineri/assemblage¹⁶, så plugges vi (inspirert av Jackson & Massei, 2012) inn materialer fra teksten for å prøve ut politiske og pedagogiske observasjonsstrømninger som virker i og med tiden. Ulike påplugginger, iscenesettes av oss som forskere, ut fra at vi er interessert i å undersøke hvilke plass observasjon som metode gis og får i barnehagens praksiser. Som forskere ønsker vi, som leseren antakelig oppfatter, å forstyrre ideen om observasjon som metode ut fra dens betydelige status i feltet. Vårt metodologiske alternativ er å plugge på konseptene - nomade, affekt og intensitet for om mulig unngå å operasjonalisere observasjonsmaterialer, men heller undersøke hvordan affektive tilstander virker med og i barnehagens observasjonspraksiser. Som en presisering ønsker vi å stå i mot at observatøren observerer og koder datamaterialet i spesifikke kategoriinndelinger. Ved å tenke med posthumane/nymaterielle forskningsperspektiv(er) (Davies, 2014; Barad, 2008; Lenz Taguchi, 2013; van der Tuin & Dolphijn, 2010), søker vi, via nomadiske forflytninger, å bryte med dominerende forskningsparadigmer (Stengers 2007)¹⁷ som vi oppfatter observasjoner som pedagogisk metode kan representere.

Etnografi-inspirerte studier

Som tidligere nevnt har vi gjennomført et forskningsprosjekt i en barnehage, der vi var del av et forskningsmaskineri fylt av materialitet(er), aktører, tenkninger og nye hendelser. Med dette som utgangspunkt startet vi et aksjonsforskningsprosjekt med to personalgrupper der ideen var å utfordre personalets konstruksjoner av små barns kroppslige bevegelser i tid, sted og rom. Vi introduserte

¹³ Vi utdyper affekt og den affektive vendingen (Gregg & Seigworth, 2010) under et eget avsnitt.

¹⁴ Se fotnote nr. 8.

¹⁵ Eksperimentasjoner kan ifølge Baugh (2006, s. 91, sitert i Nordstrom, 2015, s. 180) betraktes slik:

”Experimentation does not interpret what something such a text, an idea or desire ”means”, but seeks to discover how it works or functions by uncovering an order causes, namely, the characteristics relations among the parts of an assemblage – their structures, flows and connections – and the resulting tendencies. Effects are demystified by being related to their causes that explain the functions and uses of an assemblage”. Eksperimentasjoner motsetter seg fortolkning av data. Eksperimentasjoner ser på data som assemblager /dataassemblager – der interessen rettes mot relasjonelle *flows/flyt*, ut fra hva disse *flows/flyt* produserer. Effekter kan handle om flere ting – en flytende tanke, assosiasjon, en følelse, en drøm, et ord, filosofi, et objekt, en hendelser osv....

¹⁶ Se fotnote nr. 11.

¹⁷ <http://roundtable.kein.org/sites/newtable.kein.org/files/Materialism-Diderot.pdf>

forslaget om å gjøre¹⁸ barnehage for å få fram ulike drivkrefter barnehagemaskinerier kan være bærere av, det vil si at vi sammen med personalet forsøkte å finne fram til faglige begrunnelser for valgte pedagogiske praksiser. Som eksempel introduserte vi verbet å gjøre trygghet¹⁹ for å re-tenke tilvenningspraksiser for de minste barna og deres foresatte i barnehagen.

Vår studie signaliserer en Deleuzoguattarian - inspirert ide om etnografi (Dicks et al. 2006). Det vil si at vi har som forskere fysisk vært aktivt tilstede i barnehage, i intra-aksjon med personalet (i starten ut fra en aksjonsforskningside) over en lang periode (ca. to år). Vi har gjennomført møter, gjort notater, planlagt, lest faglitteratur, re-tenkt og re-arrangert muligheter for neste møte/aksjon osv. Men, vi har noen forbehold - personalet i barnehagen er ikke gitt status som representanter for en kvalitativ studie, det vil si vi var skeptiske til å samle inn empirisk materiale fra forskningsprosessene i barnehagen, der vi (som forskere) skulle beskrive og presentere det som hadde skjedd. Som et alternativ til å gjengi prosessene, produserte vi en film fra et personalmøte sammen med deltakerne. Filmen handler om et møte der personalet presenterer og begrunner sine tenkninger og affekter fra prosjektet til det øvrige personalet i barnehagen. Utover denne filmen har vi forsøkt å unngå å analysere, forklare, fortolke og forstå prosessene vi var del av (Brinkmann, 2014; Nordstrom, 2015; St. Pierre & Jackson, 2014). Dette til tross for at vi tradisjonelt skrev ned notater fra samtaler, leste tekster (ny faglitteratur) sammen, utførte dekonstruktive lesninger av tegninger og tekster og igangsatte provoserende diskusjoner som skjedde fortløpende i prosjektet. Vi hadde hele tiden et forbehold om ikke å produsere (data) materiale som ble utsatt for systematisk fortolkning av oss. Gjennom at vi inntok å en reservert forskerposisjon, mot aksepterte metodologiske rammer for forskning, oppsto det affektive uttrykksformer som vi forfulgte videre som ennå ikke ferdigtenkte assemblager. Slik tenkte vi med begrepet nomade som vi koblet til å gjøre metodologi forskjellig, gjennom nytenkning av hva (data)materiale kan gjøre og være.

Rammeplan for barnehager som materialitet

I vårt barnehageprosjekt, vi utførte i en barnehage, ble vi konfrontert med at mandatet i Rammeplan (KD, 2011) kan oppfattes som svar på hvordan barnehagegjøringer formuleres og skrives fram i årsplaner. I dag introduseres verktøy som reduserer barnehage-pedagogisk arbeid ut fra standarder basert på systematisering og formaliseringer. Formaliseringskravene kan posisjonere barn og voksne som redskap underlagt byråkratisering og kontroll. Slik kan dokumenter som utarbeides av personalet bidra til kategoriseringer og diagnostiseringer av barnehagebarna (jf. Barnehagens dokumentasjonsarbeid). Dette kan produsere, i følge Manning (2015) et forskningsapparat som overvåker, bedømmer barn ut fra spesifikke teorier knyttet til utvikling. Trange/striadiske (som motsats til smooth plane, jf. fotnote 8) utviklingsorienterte teoriforståelser, som plasserer barn ut fra spesifikke aldensorienterte kategorier, kan gjennom standardiserte observasjonsskjemaer (eksempelvis TRAS²⁰ og MIO²¹) være med på å generere kunnskap om barn som naturlige og naturaliserte, og samtidig regulere, kategorisere og overvåke dem. Innsamlet (data)materialer lagres ofte også tilfeldig, og sporene av barn er lite sikret utover ideer om observasjon som gode hensikter og intensjoner.

¹⁸ Vårt poeng med å oppfordre til *en gjøren* var å kombinere det med Deleuze & Guattaris prosess ontologi - der gjøren setter i gang tilblivelser igjen og igjen.

¹⁹ Det var/er mulig å koble trygghets – og bekymringsdiskursene til May Britt Druglis forfatterskap <http://www.adlibris.com/no/sok?q=may%20britt%20drugli> som vi antar er re/presentert ved de fleste Barnehagelærerutdanningene i Norge (jf. Torill Stands doktorgrad fra 2007 – med tittel – Barnehageutdanningene epistemologi) der prosjektet hennes bl. a. undersøkte sammenheng mellom faglitteratur/fagforfattere og kunnskapsproduksjon på feltet.

²⁰ Tidlig registrering av språkutviklingen.

²¹ Matematikk – Individet – Omgivelsene.

Posthumane forskjells-innganger til observasjonspraksiser

Posthumane forskningsperspektiver tvinger derimot fram forskjells-tenkning, som gjør at vi kan stille spørsmål om hva et subjekt/barn/voksen er og hvordan forskning skapes utover humanistiske tolkningsrammer. Manning (2009, s. 34) tar det videre og sier at '*being and worlding is a kind of feeling with the world*'. Hun legger til at en '*looking becomes a touching, a feeling becomes a hearing. but not on the skin or in the body. Across strata, both concrete and abstract, that constitute an assemblage*' (2009, s. 35). For oss som forskere dreier forskning seg også om å være affektivt aktivt tilstede i forskningssammensetninger/ assemblager, ved å søke etter sansende nomadiske kropper i bevegelse, kropper som alltid allerede er i verden. Et slikt standpunkt gjør det vanskelig å være passive observerende betraktere av barn og voksne i barnehagen. Deleuze (i Steinnes, 2011) sier vi må prøve å gjøre oss fremmede for gjentakelsene i språket, som reaksjon på at språket glir inn i profesjonsutøvernes kropper og kroppslig-gjør vante barnehagepraksiser om barnet i barnehagen (Otterstad, 2015). Slik sett oppfordrer vi som forfattere av denne teksten til å lese Rammeplan for barnehagen kritisk ut fra at et forskningsapparat kan overvåke og bedømme barn (jf Manning, 2015).

Vi har allerede startet med å iscenesette filmen, *Salmer fra Kjøkkenet*, for å forstyrre hvordan det konstruerte observasjonsdesignet i filmen vakler. Observatøren går fysisk ned fra stigen, han snakker med Isak. Slik opplever vi at Observatøren, Sixsten Malmberg, til stadighet tyr til nomadiske forflytninger, fordi hun/de/oss kanskje ikke er selvforneoyde – men søker nye muligheter i forskning som *matter of concern* (jf. Latour, 2004) og Sterns *leaky self*²² (Stern i Manning 2009). Tilbake til stedet i filmen *Salmer fra kjøkkenet* - ekspertene/observatørene er plassert langs benkeradene med ryggen til direktøren for forskningsinstituttet i Stockholm. Informasjonsmøtet skal sikre effektivitet ved objektive og sammenlignbare *data*. Datainnsamlingen som gjennomføres av Hemmens forskningsinstitutt (HFI), skal gjennom systematiske nedtegnelser sikre at undersøkelsen er valid. All tvil må ryddes av veien blant deltakeren i rommet. *Matter of fact*²³ (Latour, 2004) er i omløp. Studien kan kanskje sies å akselerere i ulike retninger, men hvilke?

Et nytt brudd fra filmen - et utforskende produksjonsmaskineri i laboratoriet

Året tar meg/de/alle tilbake til 1950-tallet. Feltstudier i nabolandene dreier seg om å studere og sammenligne enslige menns kjøkkenrutiner i Norge. Informasjonsmøte om forsknings-studiet foregår på Landstads Velhus, ett eller annet sted i Norge. Salen er full av menn som har meldt sin interesse for å være med på forsknings-studiet. Feltobservatører er eksperter, de er 12 i alt fra *Hemmens forskningsinstitutt* (HFI) i Stockholm. Ekspertene skal forske på og avbilde kjøkkeninnredning og arbeidsmetoder i HFIs laboratorium. Forskerne har med hver sin campingvogn slik at de kan bo i umiddelbar nærhet til sitt tildelte kjøkkenstudie. Metodiske krav; observatøren skal ikke snakke med eller under noen omstendighet inkluderes i kjøkkenets gjøremål og rutiner. Bygdas ungarer stiller villig opp som objekter/observasjonsmateriale. Isak, kan for så vidt virke som et forbeholdent forskningsobjekt, men er likevel parat til å delta i studien. Vi betrakter vårt prosjekt som et laboratorium.

Latour og Woolgards (1979²⁴) bruker begrepet *laboratorium*- om sted(er) fylt av begrepene *matter of fact* og *matter of concern*. I Latours (2004) *laboratorium* åpnes det for å utforske materialer, plasseringer og relasjoner. Laboratoriet skaper muligheter, men er ikke den eneste viktige arenaen for

²² Vi utdyper *leaky self* litt senere -og foreløpig kobler vi det på Deleuzeoguatarris nomadologi (fotnote nr.8)– der *smooth plane* kan sidestilles med Latours *matter of concern* (2004) tenkning.

²³ Vi bruker også Sterns begrep *containment* i forbindelse med Latours (2004) begrep *matter of fact*, og når vi kobler på *matter of concern* (Latour) ser vi det i sammenheng med *leaky self* (Stern i Manning, 2009).

²⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Laboratory_Life

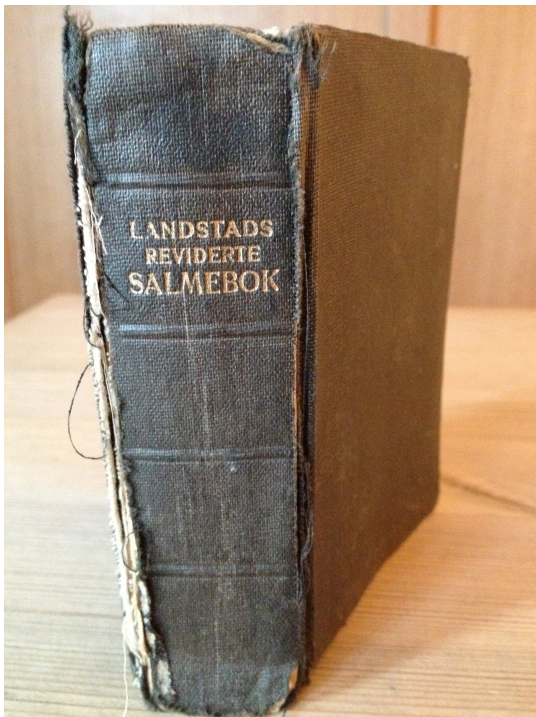

kunnskapsutvikling. I laboratorium er det mulig å vise fram praksisene, de ulike måtene mennesker og ikke-mennesker, aktører, ting, natur og mennesker relasjonelt vikles sammen og gis agentskap (Asdal, 2004, s. 37), i og gjennom agentiske intra-aksjoner (Barad, 2007). Vi skaper her et observasjonslaboratorium -assemblage der alle aktørene spiller en sentral oppgave i produksjonsmaskineriet. Matter of fact (Latour, 2004) settes slik under sterkt press og matter of concern som produksjonsmaskineri følger videre med i våre forskningsetiske passasjer (Johannesen, 2013). Vi lener oss på Barads (2007) onto-ethico- epistemologi som kobler væren- etikk – og kunnskapsproduksjon til intra-aksjoner. Kort sagt - alt i verden henger sammen med alt, og det er umulig å ikke overse forskerens delaktighet i assemblagen/ maskineriene.

I *Hemmens forskningsinstitutt* (HFI) i Stockholm, er det *ekspertene/vi/hun* som gis status som markør for innhenting av (data)materiale. Observatøren, Sixsten Malmberg, søker korrespondanse – og han/hun prøver å finne sammenhenger mellom husholdningsutstyr og forskningsobjektet, Isaks (kroppslige) bevegelser på kjøkkenet. Slik skapes muligheter for standardiseringer. Observatøren bruker allerede forhåndsutarbeidede skjemaer for å registrere, krysse ut gjennom å dokumentere forskningsobjektet. Målet for observasjonsstudiene er at forhandlere kan utvikle og selge *bedre* og mer *effektive* kjøkkenprodukter. Eksempel potetskreller av herdet knivstål, dobbelskjærer som passer både høyre og venstre hender, oppvaskstativ for luft tørking osv. Hygienisk og funksjonelt, og til dels skal det utvikle bedre arbeidsinnstilling(er). Målet med *Hemmens forskningsinstitutt*s undersøkelse er rasjonalisering og effektivitet av menns kjøkkenrutiner ut fra å overvåke og bedømme *forskningsobjektene*s handlingsmønstre.

Affektive brytninger ...

Umiddelbart oppstår det et ubehag i meg/oss – salmeboka dukker opp på netthinnen og setter i gang affektive bevegelser som tar meg/deg bortenfor studiens sted/laboratorium, videre til andre romlige og spatiale prosesser.

Jeg/vi er i kirken, et høytidsstemt, monumentalt bygg, jeg kjenner meg liten, tynget av alvoret i det presten stiger opp på prekestolen og blar opp i skriften. Stillheten brer seg i kirkerommet. Presten leser teksten, ser ut i rommet, en bedømming/dom/vurdering over hver enkelt, et skille mellom de troende/ikke troende, de verdige og uverdige settes i gang. Enten-eller er i omløp, og det observerende, iakttagende og overvåkende blick virker. Den kroppslige opplevelsen forsterkes ved de mørke og harde benkeradene og det kjølige rommet. Salmeboka åpnes, nummeret på salmen står skrevet på kirketavla, kirkelyden stemmer i og stillheten brytes gjennom lyder som fyller rommet. I et øyeblikk utlignes maktforholdene - og laboratoriets affektive muligheter og materialer setter i gang flere brytninger.

*Landstads kirkesalmebok fra 1870
– foto Ann Merete Otterstad*

Tilbake til stedet - informasjonsmøte om feltundersøkelsen, som foregår i *Landstads Velhus* der Dr. Lundberg orienterer. Velhuset, kirkerommet og laboratoriet vikles sammen og lager nye brytninger om og om igjen – intra-aksjoner og affektiv intensitet er i bevegelse.

Affekt som mulighet

Vi ønsker nå å utdype mer om den affektive vendingen inspirert av ny-materielle teorier (Barad, 2007; Blackman & Venn, 2010; Gregg & Siegworth, 2010; Hickey- Moody, 2013; Massumi, 2002; Staunæs, 2011; Pedwell & Whitehead, 2012). Affekt kobles gjerne på materialitet(er), kropp, intensitet (Bennett, 2010), ikke direkte til følelser, men mer til kraften som oppstår i kroppen når tvil, frustrasjon og motstand mot observasjonspraksiser aktiveres. Affekt diskuteres ut fra ulike perspektiver, og Gregg & Siegworth (2010, s.1) beskriver det slik; *'visceral forces beneath, alongside, or generally other than conscious knowing, vital forces insisting beyond emotion'* og videre som dynamiske kroppslige prosesser ut fra kroppens *'capacity to affect and be affected'* (2010, s. 2). Fra et slikt perspektiv kan det affektive skifte bevege seg bort fra *'the text and discourse as key theoretical touchstones'* (2010, s. 9). Som et alternativt perspektiv kan affekt bidra til å *tenkegjøre* (Andersen & Otterstad, 2014) observasjonspraksiser i barnehagen annerledes enn det som synes å dominere. Pedwell & Whitehead (2012) skriver fram affekt som;

Within these approaches, affect is positioned as a productive concept and framework for grasping transformations, potentialities and unpredictable connections between bodies (Greco & Stenner, 2008, s. 11). *Affect thus cannot be reduced to either 'discourse' or 'emotion', but rather exceeds these categories; it is a material intensity that emerges via the 'in-between' spaces of embodied encounters, circulating power not primarily as a mode of discursive regulation but rather as the potential to 'become otherwise'* (Deleuze & Guattari, 1994, i Pedwell & Whitehead, 2012, s. 116).

Vi tar ideene til Deleuze og Guattari videre, som også knytter affekt til *lifeforce* (real life²⁵) ikke som personlige følelser, mer hva som blir affektert av affektene (Coleman & Ringrose, 2013). Affekt kan være muligheter, ting/materiale og kropp(er) som affekterer hverandre sosialt. Colebrook, foreslår;

Affect is intensive because it happens to us, across us; it is not objectifiable and quantifiable as a thing that we then perceive or which we are conscious. Affect operates on us in divergent ways, differing in kind – the light that causes our eye to flinch, the sound that makes us start, the image of violence which raises our body temperature. Deleuze therefor refers to intensities (2002, s. 39).

Affektive- og intra-agentiske perspektiver (Barad, 2007) kan fungere som tilnærming i utforskning av komplekse maskinerier/assemblager. I slike maskinerier utfordres spørsmål omkring hva, hvor, når, hvordan og for hvem observasjon som data materialer *matters* (Barad, 2007), dvs. hvilke status observasjon *gis* og *får* som metode i vår sammenheng. Som forskere finner vi støtte i forskning som nomadiske becoming/tilblivelsesprosesser (Jackson & Mazzei, 2012). Nomadens tilstand (Allan, 2012) i forskningsmaskineriet vil kunne gi åpninger for stadige nye passasjer og forflytninger. Og vi

²⁵ Vi følger dette perspektivet videre senere i artikkelen.

som laboratorieundersøkere vil kunne bli mer opptatt av å utforske affektive drivkrefter som iverksettes i og med observasjonspraksiser, enn hva resultatene av observasjoner blir.

Data som real-life

Forskningsdesignet/paradigmet slår sprekker i filmen *Salmer fra Kjøkkenet* ved at observatøren beveger seg ned stigen, drikker kaffe sammen med Isak, han kan ut fra en Deleuzeoguattarian nomadisk tenkning transformeres til *den andre*. I framskriving av tenkning/tankemodeller som utstrakte og nomadiske bevegelser (Deleuze i Spindler, 2013) oppheves skille mellom tenkning og materialitet og tenkning redusert til abstrakte utvendige størrelser. Gjøre/tenke/tenkegjøre blir omdreiningspunkt. Brinkmann (2014, s. 1) problematiserer data/analyse(r) av data i kvalitativ forskning. Han er skeptisk til tekniske analysemodeller (koding) og til metodediskursen som sådan. Brinkmann diskuterer selve ideen om data. Data står i veien for fruktbare nye ideer, sier han (s. 1). I Brinkmanns analyser forekommer tre innganger/modeller/former for kvalitative analyser. Ideen om data spiller helt forskjellige roller i hver av disse modellene. I den ene modellen (induksjon) framstår data som *data-driven analysis*. I rendyrket form bygger ideen på at data mer eller mindre snakker for seg selv og kan kanskje framstå som sann - *grounded theory*. Metaforen for denne modellen er *collection*, hvor oppgaven til forskerne er å *samle* data for å forme en informativ bukett som representerer noe mer *generelt* enn individuelle blomster er i stand til å produsere (s. 2). Når Brinkmann beskriver den andre analyse-modellen som *theory-driven analysis* (deduksjon) artikuleres hypotesene på bakgrunn av teori. Metaforen er et teoretisk rammeverk bestående av et paradigme for *guided dataanalysis*. Brinkmann foreslår en mulig tredje vei – abduksjon – der breakdowns/brytninger og personlige historier får innpass. Kvalitative analyser er verken data-drevne eller hypotese-drevne - de tar derimot inn *real life* posisjon.

Vi tar Brinkmanns ideer videre ut fra hans begrep om mikro-analyser, som inkluderer hverdagslivets her-og nå-situasjoner som vi som forskere griper fatt i, i og gjennom nomadens stadige passasjer og forflytninger. Vi oppfatter at både induksjon og deduksjon er i omløp når *observasjoner* i barnehagen er tema (to sider av samme sak), knyttet til engelsk empirisk forskningstradisjon. For å bryte med denne tradisjonen henter vi inspirasjon fra Brinkmanns *real life* betegnelse, for å motsette oss tatt-for-gitt tilstander om observasjon som metode i barnehagen.

I Deleuze sin filosofi bes vi om å legge bort tatt-for-gitt begreper basert på humanisme og moralisme, siden disse begrepene ser ut til å motsette seg muligheter til å utforske kritiske eksperimenteringer (jf. Latours eksperimenterende laboratoriet). Fra et Deleuziansk perspektiv kan vi verken snakke om kategorien barnehageforskning, personalet eller barna i barnehagen, som stabile eller fikse representasjoner av virkeligheten. Begreper kan heller brukes som tenke/gjøringer med interesse for hva som affektivt settes i gang som drivkrefter for å re-tenke pedagogiske praksis(er) som *narrative real* (real life) – (Deleuze, se Davies og Gannon, 2009). For Deleuze kan *'the real'* assosieres med prosesser/markører som skjer og har skjedd med gitte objekter heller enn det som konstruerer identifiserbare objekter og kategorier. Når Deleuze snakker om et narrative real kobles det til kraften livet selv innehar, som intensitet(er). En slik intens drivkraft består av at hendelser/*events* akselereres og setter i gang nomadiske tenke/ gjøre kroppslige/affektive prosesser (Manning, 2013). Prosessuelle markører og det som virker som produksjonsmaskinerier i forskningsprosjekt når observasjon benyttes som metode, kan sees på som drivkraft og reformuleres igjen og igjen ut fra Deleuze sin filosofi (se Spindler, 2013). Dette utfordrer barnet som noe som *er* – alternativt å eksperimentere affektiv med passasjene som setter i gang *the real* tilstander.

En av utallige utfordringer i vårt prosjekt, ligger i at Rammeplanens tekst så entydig hevder at kvalitetsutvikling av personalet bl. a. kobles til observasjon som metode (KD; Rammeplan, 2011, s.

16). Når vi innsetter Deleuzes betegnelse om *the real* som prosesser/markører, ut fra hva som skjer og har skjedd med forskningsobjekter, fører det oss til passasjer som peker i retninger av mer komplekse analysestrategier og tankemodeller for forskning (Law, 2004). Ved å iscenesette filmen *Salmer fra kjøkkenet* kritiserer vi et forskningsparadigme som produserer *mer av den samme* kunnskapen. Samtidig åpner kritikken for forskeres nomadiske tilblivelser.

Nomadiske forflytninger

Deleuze og Guattari (1987) åpner med sine nomadiske perspektiver for ny-tenkning. Nomaden beveger seg løselig, har i seg drivkrefter som forandringer, prosesser, produktivitet, koblinger og forskjellighet som alltid allerede er i nye tilblivelser/*becomings* (jf. leaky self- Manning). Det er vesentlig å minne oss på at Deleuze og Guattari ikke reduserer en slik tenkning til nomaden – ideene kan overføres til vitenskap, kunst, alt som tar opp i seg forgreininger av kreativitet. En kreativitet som har i seg brytninger, kraft, haptiske tilstander, motstand, tvil og affekt. Slike tilstander kan sies å være fylt av utfordringer, slit, frustrasjon og provokasjon samtidig som det kan gi håp om alltid allerede nye spørsmål. Kraften og intensiteten i filmen *Salmer fra kjøkkenet* (Hamer, 2003) har satt/setter i gang affektive tenke/gjøringer (Manning, 2013) forskningspotensialer som vi kan transformere til vårt prosjekt. Våre eksperimenteringer med/i (data)materialer utfordrer kunnskap, væren og gjøren i retninger vi som forskere ennå ikke har tenkt ferdig eller kan gi klare svar på. Observasjon som metode kan således fra vår side, sies å settes under kritisk overveielser for en kort stund – før vi tar tilstanden tilbake ved å re-tenke den nomadiske om og om igjen.

...en begynnende avslutning

Vår studie dreier seg tematisk om å undersøke produksjonsmaskinerier (Spindler, 2013) som ved hjelp av observasjon kan løsrive barndoms- og barnehageforskning til reduksjonistiske oppfatninger om barn og barns relasjoner i verden (Giugni, 2010; Taylor & Blaise, 2014; Manning, 2009). Vi har i artikkelen vært spesielt opptatt av å utfordre observasjonens iboende kraft som representasjon av barnesentrerte teorier basert på barnets ”indre” erfaringer, følelser, tenkning og læring (antroposentriske perspektiver). Som forskende deltakere i et felt, har vi erfart at personalet i barnehagen og i utdanningen kan opprettholde *barndomstenkninger*, ofte basert på en utviklingsorientert tilnærming om det individuelle barnet, gjennom bruk av observasjon som metode.

Når vi tenker med Sterns teori gjennom Mannings (2009) begreper om *containment* og *leaky self*, stiller vi oss tvilende til statusen²⁶ som metoden observasjon har i barnehagen. Mannings begrep (2009) - *containment/holder* og *leaky self/lekkende selv* bryter og reiser tvil og gjør oss forbeholdne til en *a priori* tenkning som plasserer mennesket forholdsvis entydig i sentrum for kunnskapsutvidelse. Vår streben er å gå bortenfor Kants idé om metode som en fornuftmessig kjerne (Manning, 2015), som har i seg forslaget om at observasjonsmateriale(r) *finnes i verden*, basert på en Kantiansk ontologi (St. Pierre & Jackson, 2014). En slik ontologi etterspør at forskere og profesjonsutøvere benytter observasjon som (data)materialinnsamling gjennom bruk av sansene - øyet, øret og hånd som informasjonskanaler. Manning (2009) utvider sanseopplevelser til å stoppe opp ved Sterns betegnelse *leaky self* – en kroppslig tilstand som kobles på *vitality affects*. Et slikt stopp innehar for Manning enhver *modality of perception* (s. 38). Hun henter slik inspirasjon fra Sterns begrepsunivers som

²⁶ Status i denne sammenheng kobles både til at personalet i barnehagen benytter observasjon, dokumentasjon og refleksjoner som grunnlag for å vurdere sitt pedagogisk arbeid – som er de samme metoder forskere benytter innenfor empiriske fenomenologiske studier. Målsetningen med slike prosjekt baseres ofte på fortolkning og meningsskaping.

hevder at *all the vitality processes of life, such as breathing, getting hungry, eliminating falling a sleep and so on* (s. 38) - handler om at affektive tilstander kommer og går. Affektive tilstander som vi her ser, kan kobles til forskerprosesser som nomadiske tilblivelser.

Vi har vært interessert i å sette i sving ulikt (data)materiale affektivt - bl. annet gjennom å *tenke/føle* (Massumi, 2008) nomadiske forskertilstander med og i filmen *Salmer fra kjøkkenet* (Hamer, 2003). Interessen har vært å benytte et mangfold av materialer (Barad, 2007) for affektivt å skape brytninger og *messyness* (Lather, 2007) i og gjennom vårt barnehageprosjekt. Slik satt vi posthumane/nymaterielle og nomadisk tenkning inn i prosjektet. Vi har tidligere benyttet Deleuze begrep om *'the real'* for å assosiere med prosesser/markører som skjer og har skjedd med forskningens objekter heller enn det som konstruerer, identifiserbare objekter og kategorier. Artikkelen oppfordrer til å reise tvil om bruk av observasjon som metodisk verktøy i barnehagen. Vi ønsker å avslutte med en hyllest til barnet i håp om å tenke/gjøre barnehagepraksiser ut fra temporale prosesser heller enn utviklingsorienterte praksiser som vi er redd for stadig passerer og krysser sporene i barnehagens landskap i dag;

The need for new thought seems especially urgent in research concerning children, buried as they are under the weight of psychological and educational narratives that frame them into generality and string them out along the predictable plot of 'normal' development. Children who offer resistance, whether intentionally or not, to the disciplinary embrace of this emplotment risk becoming invisible or deviant. Research frequently fails to interfere with this everyday banality of the normal child and thus unwittingly colludes with the production of exclusion, disadvantage and a stunted set of possible futures for children' (MacLure et al., 2010, s. 544).

Gjennom vårt samarbeid med barnehagepersonalet og via våre alltid allerede kritiske nomadiske forskningssamtaler – som vi/Brit/Ann Merete har hatt i flere år, er vi fylt av/med drivkrefter som brudd, frustrasjoner, forflytninger, glede, affekt, humor, latter, tvil, provokasjoner, våkenhet, osv. – alltid allerede søkende interesserte til det nye som kommer. Analysepassasjer stopper ikke – de fylles med teoretiske perspektiver og affektive tilstander i kombinasjon av stadige komplekse muligheter forskere står overfor i sine etiske *gjørevelge* tilblivelser. I disse tilstandene er det ikke mulig å stå stille for nomader...

Litteraturliste

- Allan, J. (2012). En nomadisk tilnærming til førskole-/lærerutdanning: gjenkjennelse, brudd og reparasjon. I: Arnesen, A-L. (2012). *Inkludering. Perspektiver i barnehagefaglige praksiser*. (236-246). Oslo: Universitetsforlaget.
- Andersen, C. E. (2015). *Mot en mindre profesjonalitet. "Rase", tidlig barndom og Deleuzeoguattariske blivelser*. Phd. avhandling. Stockholm Universitet. Lastet ned link 17.09.2015 <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:795293/FULLTEXT01.pdf>
- Andersen, C. E. & Otterstad, A. M. (2014): Researching the Assemblage of Cultural Diversity in Norway: Challenging Simplistic Research Approaches. *Review of Qualitative Research*, 7(1), 93-110. <http://dx.doi.org/10.1525/irqr.2014.7.1.93>
- Asdal, K. (2004). Positivismekritikk kontra post-konstruktivisme. Hans Skjervheim kontra Bruno Latour. *Sosiologi i dag*. (Bruno Latour og Tingenes Sosiologi). 2, 27-47.
- Barad, K. (2007). *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham & London: Duke University Press. <http://dx.doi.org/10.1215/9780822388128>
- Barad, K. (2008). Posthumanist Performativity: Towards and understanding of how matter comes to matter. I S. Alaimo & S. J. Hekman (Red.), *Material Feminisms* (s. 120-154). Bloomington: Indiana University Press.
- Bennett, J. (2010). *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things*. Durham and London: Duke University Press.
- Blackmann, L. & Venn, C. (2010). Affect. *Body & Society*, 16(1), 7-28. <http://dx.doi.org/10.1177/1357034X09354769>
- Braidotti, R. (1994). *Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. New York: Columbia UP.
- Brinkmann, S. (2014). Doing Without Data. *Qualitative Inquiry*, 20(6), 720-725 <http://dx.doi.org/10.1177/1077800414530254>
- Buchanan, I. (2015). Assemblage Theory and Its Discontents. *Deleuze Studies*, 9(3), s. 382-392. <http://dx.doi.org/10.3366/dls.2015.0193>
- Colebrook, C. (2002). *Gilles Deleuze*. London: Routledge. <http://dx.doi.org/10.4324/9780203241783>
- Coleman, R. & Ringrose, J. (Red.) (2013). *Deleuze and research methodologies*. Edinburgh, UK: Edinburgh University Press
- Davies, B. & Gannon, S. (2009). *Pedagogical Encounters*. New York: Peter Lang.
- Davies, B. (2014). Reading Anger in Early Childhood Intra-Actions: A Diffractive Analysis. *Qualitative Inquiry*, 20(6), 734-741. <http://dx.doi.org/10.1177/1077800414530256>
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1987). *A thousand plateaus: capitalism and schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1994). *What is philosophy*. New York: Colombia University Press.
- Dicks, B., Soyinka, B. & Coffey, A. (2006). Multimodal ethnography. *Qualitative research*, 6(1), 77-96. <http://dx.doi.org/10.1177/1468794106058876>
- Gregg, M. & G. J. Seigworth, G. J. (Red.) (2010). *The Affect theory reader*. Durham, [N.C.]: Duke University Press.
- Giugni, M. (2010). 'Becoming worldly with': an encounter with the Early Years Learning Framework. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 12(1), 11-27. <http://dx.doi.org/10.2304/ciec.2011.12.1.11>
- Hamer, B. (2003). *Salmer fra kjøkkenet*. (Film).
- Haraway, D. (1988). Situated Knowledges: the science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575-599. <http://dx.doi.org/10.2307/3178066>

- Hekman, S. (2010). *The material of knowledge. Feminist disclosures*. Bloomington: Indiana University Press.
- Hickey- Moody, A. (2013). Affect as Method: Feelings, Aesthetics and Affective Pedagogy. I R. Coleman & J. Ringrose (Red.), *Deleuze and research methodologies* (s. 79-95). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.
- Jackson A. J. & Mazzei, L. A. (2012). *Thinking with theory in qualitative research. Viewing data across multiple perspectives*. New York: Routledge
- Johannesen, N. (2013). Tvil som drivkraft. *Nordisk Barnehageforskning*. 6(11), 1-17. <http://dx.doi.org/10.7577/nbf.592>
- Johansson, L. (2015a). *Tillblivelsens pedagogik: Om att utmana det förgivettagna En postkvalitativ studie av det ännu-icke-seddans pedagogiska möjligheter*. Doktoravhandling. Lund Universitet. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=5052612&fileOid=5052618>
- Johansson, L. (2015b). Post-qualitative line of flight and the confabulative conversation: a methodological ethnography. *International Journal of Qualitative Studies in Education*. <http://dx.doi.org/10.1080/09518398.2015.1053157> (Publisert online- 10.8.2015)
- Juelskjær, M. & Schwennesen, N. (2012). Intra active entanglements. An interview with Karen Barad. *Kvinder, Køn & Forskning*, 1-2, 10-23.
- KD, Rammeplan for barnehager (2011). Kunnskapsdepartementet.
- Koro-Ljungberg, M. & MacLure, M. (2013). Provocations, Re-Un-Visions, Death, and Other Possibilities of “Data”. *Cultural Studies/Critical Methodologies*, 13(4), 219-222. <http://dx.doi.org/10.1177/1532708613487861>
- Koro-Ljungberg, M. (2013). “Data” As Vital Illusion. *Cultural Studies ↔ Critical Methodologies*, 13(4), 274 –278. <http://dx.doi.org/10.1177/1532708613487873>
- Larsen A. S. (2015). *Forstyrrelsers paradoksale kraft. En studie av hvordan forstyrrelser kan virke produktivt i pedagogisk arbeid i barnehagen*. Ph.d.-avhandling. NTNU.
- Lather, P. (2007): *Getting lost: Feminist efforts toward a double(d) science*. Albany: State University of New York Press.
- Lather, P. & St. Pierre, E. A. (2013). Post-qualitative research. *International Journal of Qualitative Studies in Education (QSE)*, 26(6), 629-633. <http://dx.doi.org/10.1080/09518398.2013.788752>
- Lenz Taguchi, H. (2012). A diffractive and Deleuzian approach to analysing interview data. *Feminist Theory*, 13(3), 265- 281. <http://dx.doi.org/10.1177/1464700112456001>
- Lenz Taguchi, H. (2013). Images of Thinking in Feminist Materialisms: Ontological divergences and the production of researcher subjectivities. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 26(6), 706-716. <http://dx.doi.org/10.1080/09518398.2013.788759>
- Lenz Taguchi, H. & Palmer, A. (2013) A diffractive methodology to ‘disclose’ possible realities of girls’ material-discursive health/‘wellbeing’ in school-settings. *Gender and Education*, 25(6), 671-687. <http://dx.doi.org/10.1080/09540253.2013.829909>
- Latour, B. & Woolgar, S. (1979). *Laboratory Life: The Social Construction of Scientific Facts*, New Jersey: Princeton University Press.
- Latour, B. (2004). Why Has Critique Run out of Steam? From Matters of Fact to Matters of Concern. *Critical Inquiry* 30, 225-248. <http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/89-CRITICAL-INQUIRY-GB.pdf> <http://dx.doi.org/10.1086/421123>
- Law, L. (2004). *After Method: Mess in Social Science Research*. London: Routledge

- MacLure, M. (2013a). Researching without representation? Language and materiality in post-qualitative methodology. *International Journal of Qualitative Studies in Education (QSE)*, 26(6), 658-667. <http://dx.doi.org/10.1080/09518398.2013.788755>
- MacLure, M. (2013b). The Wonder of Data. *Cultural Studies/Critical Methodologies*, 13(4), 228-232. <http://dx.doi.org/10.1177/1532708613487863>
- MacLure, M., Holmes, R., MacRae, C. & Jones, L. (2010). Animating classroom ethnography: overcoming video-fear. *International Journal of Qualitative Studies in Education (QSE)*, 23(5), 543-556. <http://dx.doi.org/10.1080/09518391003645370>
- Manning E. (2009). What if it Didn't All Begin and End with Containment? Toward a Leaky Sense of Self. *Body & Society*, 15(3), 33-45 <http://dx.doi.org/10.1177/1357034X09337785>
- Manning, E. (2013). *Always More Than One: Individuation's Dance*. Durham: Duke UP.
- Manning, E. (2015). Mot Metode. (oversatt av Anne B. Reinertsen) I A.M. Otterstad & A.B. Reinertsen (Red), *Metodefest og øyeblikksrealisme*. (s. 121- 132). Bergen: Fagbokforlaget.
- Massumi, B. (2008). "The Thinking-Feeling of What happens" Inflexions. http://www.senselab.ca/inflexions/n1_The-Thinking-Feeling-of-What-Happens-by-Brian-Massumi.pdf
- Massumi, B. (2002). *Parables for the Virtual: Movements, Affect, Sensations*. Durham: Duke University Press. <http://dx.doi.org/10.1215/9780822383574>
- Nordstrom, S. N. (2015). A Data Assemblage. *International Review of Qualitative Research*. 8(2), 166-193. <http://dx.doi.org/10.1525/irqr.2015.8.2.166>
- Otterstad, A. M. (2013). Hva skjer når inter-aksjoner skifter til intra-aksjoner? Å tenke forskjellig om begrepet relasjon i barnehagen. I Greve, A., Mørreaunet, S., & Winger, N. (Red.) *Ytringer om likeverd, demokrati og relasjonsbygging i barnehagen* (s. 117-130). Bergen: Fagbokforlaget.
- Otterstad, A. M. (2015). Tvil, ubehag og gjenstridige forskningsmaterialer; Å gjøre seg fremmed for sitt eget språk. I A.M. Otterstad & A.B. Reinertsen (Red), *Metodefest og øyeblikksrealisme*. (s. 25-44). Bergen: Fagbokforlaget.
- Otterstad, A. M. & Rossholt, N. (2014). Affektive tilstander; bevegelser i kropp og boks. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 19(2-3), 153-172.
- Otterstad, A. M. & Waterhouse, A. H. L. (2015) Beyond regimes of signs: making art/istic portrayals of haptic moments/movements with child/ren/hood. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* <http://dx.doi.org/10.1080/01596306.2015.1075727>
- Rossholt, N. (2012). *Kroppens tilblivelse i tid og rom. Analyser av materielle-diskursive hendelser i barnehagen*. Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse. Norsk senter for barneforskning (NTNU). Trondheim. Hentet fra <http://ntnu.diva-portal.org/smash/record.jsf?parentRecord=diva2:572736&pid=diva2:573332>
- Sandvik, N. (2013). *Medvirkning og handlingskraft i småbarns pedagogiske praksiser. Horisontalt fremforhandlet innflytelse*. [Phd. avhandling] Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Spindler, F. (2013). *Deleuze, tänkande og blivande*. Munkedal: Glänta produktion.
- St. Pierre. E. & Jackson, A. Y. (2014). Qualitative data analysis after coding. *Qualitative Inquiry*, 20(6), 715-719. <http://dx.doi.org/10.1177/1077800414532435>
- Staunæs, D. (2011). Governing the potentials of life itself? Interrogating the promises in affective educational leadership. *Journal of Educational Administration and History*, 43(3), 227-247. <http://dx.doi.org/10.1080/00220620.2011.586454>

- Steinnes, J. (2011). For en mindre danning. Med Deleuze og Guattari på søk etter danningsbegrepets vibrasjonssentrum. I K. Steinsholt & S. Dobson (red). *Dannelse. Introduksjon til et ullent pedagogisk landskap.*(s. 193-210). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Søndergaard, D. M. (2013). Virtual materiality, potentiality and subjectivity: how do we conceptualize real-virtual interaction embodied and enacted in computer gaming, imagery and night dreams? *Subjectivity*, 6(1), 55-78. <http://dx.doi.org/10.1057/sub.2012.23>
- Pedwell, C. & Whitehead, A. (2012). Affecting feminism: Questions of feeling in feminist theory. *Feminist Theory*, 13(2), 115–129. <http://dx.doi.org/10.1177/1464700112442635>
- Taylor, A. & Blaise, M. (2014). Queer worlding childhood. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 26(6), 1-16. <http://dx.doi.org/10.1080/01596306.2014.888842>
- van der Tuin, I. & Dolphijn, R. (2010). The Transversality of New Materialism. *Woman: a cultural review*, 21(2), 153-171. <http://dx.doi.org/10.1080/09574042.2010.488377>
- Åsberg, C., Hultman, M. & Lee, F. (2012). *Posthumanistiska nyckeltexter.* (red).Lund: Studentlitteratur.

web - lenker

- Lather, P. (2012) - <http://www.youtube.com/watch?v=0az2F3sYcGY>
- Hamer , B. (2003) - <http://www.sv.uio.no/sai/forskning/aktuelt/arrangementer/etnografisk-film/2012/august-salmer-fra-kjokken.html>